

Stefánia

TÁRSASÁG • KULTÚRA • IFJÚSÁG • BŰNÜGY • SPORT

Ma kezdődik az alsóvárosi Haviboldogasszony nagybúcsú

A kirajzolt magyarság családi ünnepe volt

– Tanár úr, beszéljen kérem arról, honnan ered a Haviboldogasszony nap elnevezése. Gyakran Havasboldogasszonyként is emlegetik, melyik a helyes?

– Népetimológias folyamat következményeként alakult ki. A nép egy létező szokás köré teremtette azt a legendát, amelyből a Haviboldogasszony név származik. Rómában, a Santa-Maria Maggiore bazilikában egykor szokás volt, hogy mise közben hófehér rózsaszirmokat hullatnak a hívek közé. E szokás alapján keletkezett aztán a legenda, amely szerint egy gazdag, ám gyermektelen házaspár, miután az egyházra hagyta vagyonát, Mária-hoz fordult, hogy az megmutassa, mire fordítsák a pénzt. A házaspár azt álmodta: arra a helyre kell templomot emelniük, ahol Rómában hó esik – ami, ugye, ritkaság. De ugyanazon az éjszakán a pápa is álmot látott, s ez azt mondta neki: másnap jön hozzá valaki, s annak kívánsága szerint járjon el. Ez a találkozás Szent Jakab havának, vagyis augusztusnak ötödik napján történt, így ez a nap Haviboldogasszony napja lett. *Havi-* és nem *Havasboldogasszony!* Erre a kifejezésre Bálint Sándor nagyon haragudott, s azt írta róla: „A legújabbban a egyházi emberektől erőltetett Havasboldogasszony finomkodó elnevezés ellenében van a kialakult magyar szakrális szóhasználat”.

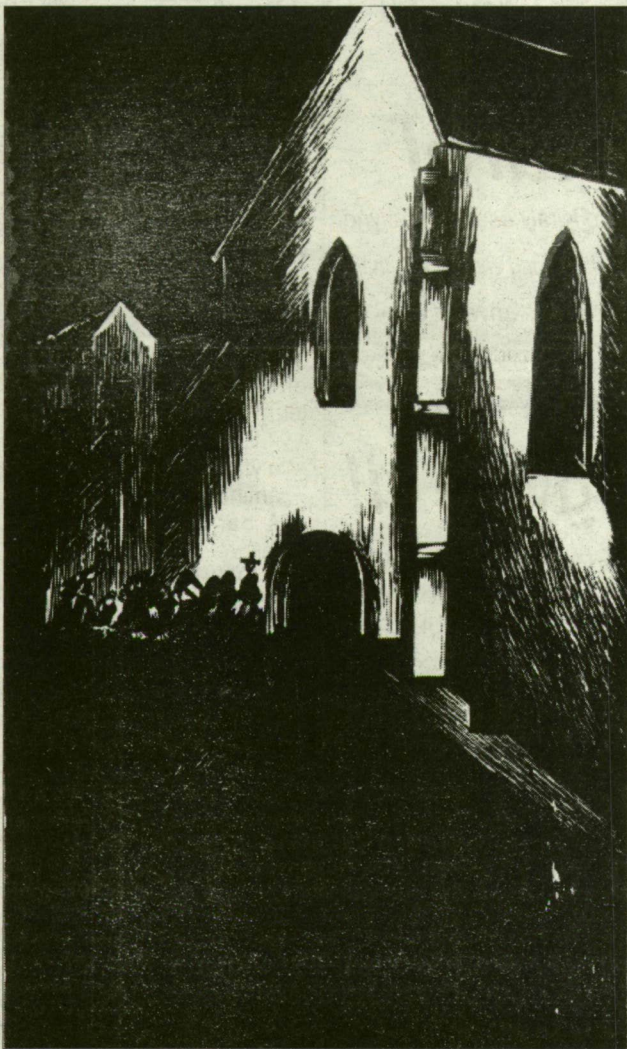
– Tekintsünk most vissza az alsóvárosi búcsú történetére. Mikorról származik az első adat róla?

– Az első följegyzések a tizennyolcadik századból valók, de a története bizonyosan régebbi ennél, hiszen tudjuk, hogy a ferenceseknek és az alsóvárosi templomnak mekkora jelentősége volt a török idő alatt ezen a vidéken. Mire Telek József ferences prédikátor, aki 1759 és 1768 között nyolc alkalommal volt a búcsú ünnepi szónoka, 1772-ben kiadta szentbeszédeit, addigra már a havibúcsúnak kifejlett rendje, és ünnepi jellege volt. Az alsóvárosi búcsú a török után a Szegedről, de főként Alsóvárosból dél felé, a Temesközbe kirajzolt magyarság családi ünnepe lett. Mint tudjuk, jó pár temesközi község kialakulása mögött áll alsóvárosi kirajzás, így, amikor a temesköziek évente visszatekertek, a búcsún alsóvárosi rokonaikkal találkozhattak. De mindemellett azt is jó tudni, hogy a havibúcsú nem csupán a magyarok ünnepe volt. A környékbeli katolikus nemzetiségek, a bácskai bunyevácok és a torontáli svábok éppúgy rendszeres résztvevői közé tartoztak.

– Az évek folyamán, a körülményekkel biztosan sokat változott a búcsú is. Szeretném, ha felidéznék, milyen lehetett egy, a régiak közül.

– A búcsújárás régebben legtöbbször gyalogszerrel történt, de kocsi, s az újabb időkben bérelt autó-

Az alsóvárosi nagybúcsú. Juhász Gyula versbe foglalta, írt róla Tömörkény István, s Móricz Zsigmond egész fejezetet szentelt neki Rózsa Sándor című regényében. Egykor a környék katolikus népe, magyarok, svábok, bunyevácok zárandokoltak ide, hogy Haviboldogasszony napján, s a rá virradó éjszakán az alsóvárosi Ferences Templom két kegyképe előtt imádkozzanak, s Mária segítségét kérjék bánatukhoz, áldását örömkükhöz. A vallásos zárandoklatból családi ünnep is lett, a bácskaiak, temesköziek itt találkoztak alsóvárosi rokonaikkal, a családi ünnepből pedig egész Alsóvárosra kiterjedő népünnepség. Idén néhány nappal előbb, július 31-én és augusztus 1-jén tartják, de nem ez az egyetlen, ami az alsóvárosi nagybúcsúban megváltozott. Beszélgetésünk, dr. Péter László irodalomtörténész, egyetemi tanár segítségével a „havibúcsú” történetét, szokásait eleveníti fel.

Boldogasszony búcsúja – Alsóvárosi templom (Buday György fametszete, 1931)

buszon vagy vonaton, sőt, a századforduló környékén búcsúhajón is jöttek. Ahogy egy-egy *köröstalja* – vagyis búcsús csapat – jött, élén a búcsúvezetővel, s a toronyból meglátták őket, az alsóvárosi templomban harangoztak, sőt, köszöntésükre gyakran egy-egy ferences barát is elébük ment. Az 1879-i árvíz előtt a templom mellett még volt egy tavacska, *csöppörke*, amelyet a csapadékvizeken kívül a Tisza Lajos utca 50. szám alatt ma is megtalálható természetes vízforrás táplált. E tavacska mellett álltak meg előbb a búcsúsok, mosakodni. Vízének egyébként gyógyhatást is tulajdonítottak, s voltak, akik üvegben vittek haza belőle, miután megszenteltették az oltár előtt. Az éjszaka virrasztással telt; egykor a templom körül sok-sok kocsi

állt, s mellettük kis csoportokban, tűz mellett virrasztottak a búcsúsok. Juhász Gyula *Haviboldogasszony* című verse szól erről, vagy Móricz Zsigmond *Rózsa Sándor* című regényének búcsúvirrasztó fejezete. Móricz Zsigmond 1940-ben, Bálint Sándor meghívására jött Szegedre, s regényének egyik adatközlője éppen a szegedi néprajztudós nagynénje volt. Bálint Sándor egyébként még tudott a *templomalvásról*, a templomban-alvásról is: „a Vigíliáról a búcsú napjára virradó éjszakát hangos imádsággal, énekszóval töltötték el a templomban”, írja, de ez már a század elején sem volt szokás, hiszen, ahogy ő fogalmaz, „a tisztaságot emlegető papi ridegség kitiltotta őket a templomból”. A másnapi ünnepi nagymisét rend-

szert főpap celebrálta, amióta Szeged egyházmegyei székhely lett, a püspök. Nagymise után indult a körmenet, a *kerülés*, a déli harangszót követően pedig már megkezdődött a különböző keresztek *elköszönése*. A távolabbiak egy egész évre búcsúztak el rokonaiktól.

– Juhász Gyula, vagy Tömörkény István írásaiból ítélve a templomban lévő két kegyképnek, a főoltár Napba öltözött asszonyának és a mellékoltár Fekete Máriajának nagy kultusza lehetett. Milyen búcsús szokások fűződtek e kegyképekhez?

– Itt ismét Bálint Sándort idézhetem. Leírja, hogy a gyógyulásért sóvárgó beteget hozzatartozóik a kegyképek elé vitték, és ott imádkoztak értük. A szabadon álló, körbejárható kegyképeket a jámborabb hívek térden csúszva közelítették meg, és sokan *offert* ajánlottak fel. Mint *offer*, ismert volt a *viaszkbuba*. Ez viaszból öntött formákat jelentett, amelyeket a búcsúsok az oltárra helyeztek. A *buba* a búcsús betegsége, bánata, vagy vágyakozása szerint ábrázolt emberi testrészeket: kezét, lábát, szemet, vagy szívét, a lelki bánat esetére; illetve jószágot, házat, gyermeket, sőt békát is, ami a szenvedő anyai méhet jelképezte. Bálint Sándor megjegyzi még, hogy a kegyképet a hívő nép valósággal élő jogi személynek tekintette, amelyre a barokk időkben még végrendeletében is gondolt. Érdekes megemlíteni, hogy a búcsúban egykor bélyeg nagyságú cédulákat is lehetett kapni, mindegyiken egy-egy vallásos mondattal, s a búcsúsok ezeket kívánságuk beteljesülése végett lenyelték. E szokás azonban már Bálint Sándor szerint is emberemlékezet óta kiveszett a jámbor gyakorlatból. A kegykép tiszteletének egykor élő voltát mutatja még, amit Bálint Sándor jegyzett fel. Annak idején a búcsúsok a vigliát a Csöppörke-kút körül töltötték, imádkoztak és énekeltek, hajnalban pedig megmosakodtak a vízében. Még pénzt is vetettek bele, amit a ház gazdája később koldusok között osztott szét. Ennek hátterében az a legenda áll, amit a tóhoz és a kegyképhez fűz a köztudat, s amelynek ábrázolása a templomban, a szenteltvíztartó fölötti domborművön látható. A kegyképet, úgy mondják, annak idején a török elől rejtették el a *csöppörkében*, s onnan éppen egy török ló patkója nyomán fordult ki ismét; így került az vissza a ferences barátokhoz.

Panek Sándor

Mától tilos a dohány és az alkohol utcai árusítása A hét karikatúrája

– Sajnos, győzött a konkurencia, Don Corleone!

A hét fotója

Csanytelek Köztársaság

Dr. Bratinka József országgyűlési képviselő Strasbourgban átadja Chatrine Lumiere asszonynak, az Európa Parlament elnökének Csanytelek veres-fehér színű zászlaját. Még megérjük, hogy Csanytelek előbb lesz tagja az EK-nak, mint Magyarország?

A hét híre

Megmartál? Megharaplak!

A csörgőkígyó megmarta a férfit, aki erre visszaharapott. A kígyó húzta a rövidet, ugyanis a nem mindennapi összecsapásba belepusztult, míg a férfi néhány napos kórházi kezelése után felépült.

Az orvosok szerint az amerikai Elktonba való 43 éves Jarette Arlo Dean maga a két lábon járó csoda, hiszen az intenzív osztályon eltöltött néhány nap után, egészségesen hazatért, csupán az ajkán és nyelvéen látszottak még a kígyómarás helyei. Ezek akkor keletkeztek, amikor leharap-

ta az egy méter hosszú mérges kígyó fejét.

Az amerikai férfi hazafelé kerékpározott, amikor meglátta az úton sülkerező hüllőt. Lepattant kerékpárjáról, hogy megfogja a csörgőkígyót, de az a lábán megmarta, majd a férfi kezébe is belekapott. Ez már túl sok volt Deannek, és mérgében leharapta a mérges kígyó fejét.

A szerencsésen járt férfi felesége szerint férje, ha legközelebb kígyóval találkozik, nem valószínű, hogy botot ragad. Harap!

Pénzhamisító ne verje a feleségét

Pénzhamisító, vagy hamis pénz forgalomba hozója ne verje a feleségét, legalább is ne annyira, hogy az asszony a rendőroket hívja. Ezt a tanulságot alighanem egy életre szólóan megjegyzi magának a dijoni Daniel Pierotti. Amikor ugyanis a segítségül hívott rendőrök megleltek, a házaspár tovább veszekedett, s közben az asszony el-kottyantotta, mivel foglalkozik mellékesen a férfi.

A segítségül hívott

szakértő nyomozók hamarosan megtalálták a lakásban a hamis ötszáz frankosokat, s eljuttattak három másik férfihez is, akik szintén a hamisított bankjegyeken igyekeztek túladni. Mint kiderült, a rendőrök már találkoztak az ilyen – meglehetősen gyenge minőségű, ám mégis sokaknak „elsültt” – bankokkal, s most azt remélik, hogy a házastársi veszekedés eredményeként sikerül eljuttatniuk a bankópréshez is.